

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ดังปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รวมทั้งรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่าเด็กทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในแง่ของสิทธิมนุษยชนและพัฒนาการของเด็กที่ควรจะได้รับ การได้รับการศึกษาถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางสังคมอื่นๆ สำหรับบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย การได้รับการศึกษาอย่างน้อยที่สุดการศึกษาภาคบังคับโดยได้รับสิทธิเช่นเดียวกับเด็กไทยถือเป็นสิ่งที่เด็กต่างด้าวควรได้รับ เพราะคือสิทธิและเพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำและนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมในอนาคต

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นนับแต่อดีตอาจแบ่งเป็นสองด้านใหญ่คือ ทศนคติของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ปกครองที่มักไม่ค่อยให้ลูกหลานเข้าเรียนหนังสือเนื่องจากการเข้ามาที่มักถูกต้อง จึงเกรงว่าหากให้ลูกหลานของตนเองเข้าเรียนในสถานศึกษาจะมีการติดตามลูกหลานเพื่อจับกุมตนเองและส่งกลับภูมิลำเนาเดิม พร้อมกันนั้นค่าแรงที่ได้รับในแต่ละวันก็ไม่มากเกรงว่าจะไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานได้ จึงเลือกที่จะไม่ให้เข้าเรียนแต่นำบุตรหลานมาจ้างที่ทำงานเพื่อดูแล โดยให้ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานเนื่องจากไม่มีกิจกรรมอื่นให้ทำในที่ทำงาน อันนำไปสู่ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ อีกด้านหนึ่งคือ ทศนคติของครูและผู้ปกครองนักเรียนไทย ที่มีทศนคติที่ไม่ค่อยดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม รวมทั้งมุมมองความคิดที่มีต่อความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กต่างด้าวที่พ่อแม่ไม่ได้เสียภาษี แต่กลับได้ประโยชน์ทัดเทียมเด็กไทยที่ผู้ปกครองเสียภาษี

ในปี 2557 จำนวนนักเรียนต่างด้าวทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสถานศึกษาไทยมีประมาณ 180,000 คน และคาดว่าภายใน 3 ปีจะเพิ่มเป็น 250,000 คน

(ผู้จัดการออนไลน์ 2558) ในบางจังหวัด เช่น ระนอง สมุทรสาคร ฯลฯ มีเด็กต่างด้าว
ในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก โดยบางโรงเรียนแทบไม่มีเด็กไทยเลย สถานการณ์เช่น
นี้มีผลกระทบในระยะยาวทั้งในแง่ของพื้นที่ งบประมาณ และความมั่นคง แต่ก็ดู
จะบรรเทาเบาบางลงเมื่อมีการขึ้นทะเบียนแรงงานเพื่อบรรเทาปัญหาแรงงานผิด
กฎหมาย ทำให้ภาครัฐได้รับรู้จำนวนแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทยที่แท้จริง และ
แสวงหาแนวทางในการดูแลและวางมาตรการจัดการด้านต่างๆ ต่อไป พร้อมกันนั้น
องค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ เช่น
การตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อช่วยลดทอนปัญหาและผลกระทบต่างๆ โดยคำนึงถึงสิทธิอัน
พึงมีพึงได้ของบุตรหลานแรงงานต่างด้าวในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง

สำหรับภาคตะวันออก การก้าวสู่ความเป็นจังหวัดที่มุ่งเน้นการพัฒนาโดยเน้น
อุตสาหกรรม ทำให้เกือบทุกจังหวัดมีนิคมอุตสาหกรรม เกิดการกลายเป็นเมือง นำไป
สู่ความต้องการแรงงานเพิ่มเติมทั้งแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้าง ภาค
บริการ รวมทั้งภาคประมง จังหวัดชลบุรีก็เช่นกัน เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของนิคม
อุตสาหกรรม การขยายพื้นที่ท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง การเติบโตของเมือง รวมทั้งการ
ขยายตัวของสถานศึกษา ส่งผลให้ความต้องการแรงงานในทุกภาคส่วนเพิ่มขึ้น โดย
แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานไม่ได้เข้ามาล่าพัง แต่มักเข้ามาพร้อมผู้ติดตาม หรือใน
บางกรณีก็มาสร้างครอบครัวในภายหลัง ส่งผลให้จำนวนเด็กต่างด้าวมีจำนวนเพิ่มมาก
ขึ้น โดยรัฐบาลก็ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิทางการศึกษา
ของเด็กต่างด้าวที่รัฐบาลมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้ลง
นามไว้ รวมทั้งกฎหมายในประเทศด้วย

บทความนี้จะนำเสนอให้เห็นกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
ของเด็กต่างด้าว สภาพการณ์และปัญหาทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวในจังหวัด
ชลบุรี และแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวในสถานศึกษาในจังหวัด
ชลบุรี ผ่านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงไป

ที่โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 อันประกอบด้วยอำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ้านบึง และอำเภอเมืองชลบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งพื้นที่เมือง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยได้เลือกโรงเรียนที่มีนักเรียนต่างด้าวเข้าศึกษาเป็นจำนวนมากอำเภอละ 2 โรงเรียน อำเภอหนองใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนบ้านห้างสูงและโรงเรียนบ้านหนองผักหนาม อำเภอบ้านบึง ได้แก่ โรงเรียนวัดหนองชันจันทารามและโรงเรียนบ้านบึงกระโดน และอำเภอเมือง ได้แก่ โรงเรียนบ้านช่องมะเฟือง โรงเรียนวัดบางเป้ง และโรงเรียนวอนนภาศัพท์ การเพิ่มโรงเรียนอีก 1 โรงเรียนในอำเภอเมืองเนื่องจากมีรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่ต่างออกไป ซึ่งจะเป็นการเปรียบเทียบเพื่อนำไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติที่ดีต่อไป การศึกษาวิจัยดำเนินไประหว่างวันที่ 1 มกราคม - 31 ตุลาคม 2557 ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) รวมทั้งการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ ในการสัมภาษณ์ได้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยแบ่งผู้ให้สัมภาษณ์หลักเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) นายวสันต์ นาวเหนียว ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 2) ผู้อำนวยการโรงเรียน 7 โรงเรียน 3) นักเรียนต่างด้าวจาก 7 โรงเรียน จำนวน 33 คน ตามแต่ทางโรงเรียนจะจัดให้ โดยผู้อำนวยการและหรือครูสามารถอยู่ร่วมฟังได้ตลอดการสัมภาษณ์ และ 4) ผู้ปกครองและนายจ้างหรือตัวแทนนายจ้าง 3 คน คือ ผู้ปกครอง 2 คน และตัวแทนนายจ้าง 1 คน ทั้งนี้ ได้แจ้งกับผู้ผู้อำนวยการและสอบถามเด็กนักเรียนถึงความสะดวกและสมัครใจที่จะให้พบและพูดคุยกับผู้ปกครองและ/หรือนายจ้างหรือตัวแทนนายจ้าง เนื่องจากประเด็นนี้ค่อนข้างมีความอ่อนไหวและอาจกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์ ในการนำเสนอจึงปกปิดชื่อและนามสกุล โดยใช้นามสมมติแทนชื่อผู้อำนวยการ ชื่อเด็กนักเรียน และชื่อโรงเรียน ทั้งนี้ชื่อสมมติของโรงเรียนไม่ได้เรียงตามลำดับข้างต้น

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กนักเรียนต่างด้าวในประเทศไทย มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษาดังที่ปรากฏในกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับรองโอกาสและสิทธิทางการศึกษาของเด็กทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก เพื่อให้ทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมและชุมชนได้อย่างมีความสุข ไม่เกิดความแตกแยก อันเนื่องมาจากความแตกต่าง

กฎหมายในประเทศ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 42 และมาตรา 43 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 30

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มาตรา 10

3. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 มาตรา 4

4. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 หมวด 3 ข้อ 4

5. นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ข้อ 4.1

6. แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร และเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย การรับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยทุกประการ ทั้งการรับเข้าเรียนและการออกหลักฐานการศึกษา

กฎหมายระหว่างประเทศ

1. ปกัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 26

2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 2 ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 23 ข้อ 28 ข้อ 29 และข้อ 32

จากการศึกษาและพิจารณากฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศที่

ประเทศไทยได้ลงนามให้สัตยาบันไว้พบว่า ประเทศไทยมีความก้าวหน้าค่อนข้างมากในการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็กเพื่อนำไปสู่การรับรองสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของเด็กทุกคน มีการดำเนินการปรับแก้กฎหมายต่างๆ ในประเทศให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้ลงนาม นโยบายและการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลชุดต่างๆ รวมทั้งรัฐบาลปัจจุบันคือรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาก็มีความสอดคล้องกัน เป็นผลให้ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาที่มีเด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษา อีกทั้งทางโรงเรียนรวมทั้งบุคลากรก็มีทัศนคติที่ดี เห็นได้จากการเปิดโอกาสให้เด็กต่างด้าวได้แสดงความสามารถและศักยภาพตามความถนัด ดังจะกล่าวต่อไป

สภาพการณ์และปัญหาทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี

ความต้องการแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยรวมทั้งในพื้นที่จังหวัดชลบุรีที่มีการขยายตัวอย่างมากส่งผลให้จำนวนแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้นทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ประกอบกับแรงงานมีการเคลื่อนย้ายตลอดทั้งปี รัฐบาลจึงมีนโยบายผ่อนผันการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ทำให้แรงงานที่เข้าเมืองมาผิดกฎหมายได้รับการขึ้นทะเบียนและเป็นแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย ฉะนั้นการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างด้าวจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา แต่เนื่องด้วยความต้องการแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยตั้ง ประกอบกับความต้องการทางานทำและความต้องการมีรายได้ของแรงงานต่างด้าวเป็นปัจจัยหลัก จึงทำให้แรงงานต่างด้าวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นที่สำคัญในแต่ละปีแรงงานต่างด้าวทั้งที่เข้าเมืองถูกต้องกฎหมายและไม่ถูกต้องกฎหมายจะมีผู้ติดตามคือบุตรหลานเข้ามาเป็นจำนวนมาก และอีกจำนวนหนึ่งก็เกิดในประเทศไทย แม้จะมีการเก็บข้อมูลแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยเมื่อเดือนกันยายน 2558 ว่ามีแรงงานอยู่ในประเทศไทยประมาณ 1.5 ล้านคน (สถิติแรงงานต่างด้าว 2559) แต่ยังมีแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายอยู่อีกมาก ประกอบกับยังไม่มี การเก็บข้อมูล

จำนวนเด็กต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ทำให้ยากต่อการเตรียมความพร้อมและการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายทั้งด้านการศึกษา และด้านสาธารณสุข จากข้อมูลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวนรวมทั้งสิ้น 82 โรงเรียน มีเด็กนักเรียนไทยทั้งสิ้น 25,564 คน เป็นเด็กต่างด้าวสัญชาติลาว กัมพูชา และเมียนมาจำนวนรวมทั้งสิ้น 935 คน คิดเป็นร้อยละ 3.66 แม้จำนวนเด็กต่างด้าวจะมีไม่มากนัก แต่แนวโน้มจำนวนเด็กที่จะเข้ารับการศึกษามีมากขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1, 2557)

กล่าวสำหรับการศึกษาของเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี หากพิจารณาตามหลักการ 4-A ในงานของ Katarina Tomasevski (2001) คือ การศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) การศึกษาต้องเข้าถึงได้ (Accessible) การศึกษาที่จัดต้องยอมรับได้ (Acceptable) และการศึกษาที่จัดต้องสามารถปรับได้ (Adaptable) พบว่าสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรีได้ดำเนินการตามแนวนโยบายรัฐบาลและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าศึกษาได้ตามสิทธิการศึกษาดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 และผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวว่า

“เด็กทุกคน ถ้าอยู่ในเกณฑ์ภาคบังคับต้องได้เข้าเรียนทุกคน ถ้าหลักฐานไม่ครบก็ให้เรียนก่อน...นโยบายนี้อยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เด็กต่างด้าวก็ต้องได้เรียน เพราะเป็นสิทธิ...ก็มีนโยบายนี้มาตลอด เป็นสิทธิของมนุษย์ เป็นสิทธิมนุษยชน...ในด้านการจัดการเรียนการสอน ก็เป็นหน้าที่ของสพฐ. ที่เราก็มีกลุ่มส่งเสริมฯ และบุคลากรที่ทำหน้าที่นี้” (วสันต์ นาวเหนียว 2558)

“ที่นี่ แต่เริ่มแรกเลย มีเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนเพราะพ่อแม่อยากให้เรียนที่ไทยโดยไม่สนใจเรื่องวุฒิ (การศึกษา) เราก็ให้เขาเรียน แต่เมื่อมีกฎหมาย เรื่องสิทธิการศึกษา เรื่องวุฒิฯ ประมาณปี 45 เราก็มียุติจุดแรกที่ได้เรียนตามสิทธิแล้วก็ได้วุฒิฯ ถ้า

เขาเรียนจบ ...ถ้ามีเลข 13 หลัก ก็เข้ามาเรียนได้เลย” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 4, 2558)

หลักการ 4-A กับการจัดการศึกษาของเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี

1. การศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) พบว่า รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้กับเด็กทุกคน หรือที่เรียกกันว่างบประมาณรายหัว เพื่อให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสในการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และเด็กต่างด้าวก็ได้รับสิทธินี้เท่าเทียมกับเด็กไทย ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าเครื่องแบบ อุปกรณ์การเรียน ค่านม หรือค่าอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา หรือในบางกรณีที่เด็กนักเรียนมาติดต่อโรงเรียนพ้นจากช่วงเวลาเข้าเรียนหรือช่วงเวลาที่ยังโรงเรียนจะต้องกรอกข้อมูลของเด็กนักเรียนเพื่อของบประมาณรายหัว ทางโรงเรียนก็จะรับเด็กต่างด้าวเข้ามาก่อน โดยใช้วิธีการเกลี่ยเงินรายหัวของเด็กนักเรียนโดยเฉพาะค่าอาหารกลางวันและค่านม โดยมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้น้อยที่สุดเพื่อให้เด็กต่างด้าวได้เรียนหนังสือ

“มีครบ มีอาหารกลางวัน มีนม อาหารกลางวันเราก็ให้เด็กกินจนอิ่ม ส่วนนมวันไหนถ้ามีเหลือก็จะให้กินสองถุง ...ชุดนักเรียนก็มีสองชุด เรามีชุดไทยด้วย เราก็จะมีงบแต่ไม่ได้มีทุกปีนะ” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 1, 2558)

“อาหารกลางวันของโรงเรียน...กระทรวงศึกษาจะโอนเงินมหาดไทย แล้วมหาดไทยโอนเข้าท้องถิ่น แล้วท้องถิ่นก็ออกเช็คให้โรงเรียน...มูลนิธิไตรคุณธรรมก็ให้เข้ามา 7 ท่อน” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 4, 2558)

[งบบประมาณ] พอนะ แล้วโรงเรียนอยู่ในเมืองอยู่ในชุมชนด้วย เราก็ได้งบประมาณจากหลายที่เราได้งบประมาณจาก อบจ. มาทำหอประชุม ได้ความช่วยเหลือจากคุณอนุรักษ์ เรื่องรอบ นักร้องอนุรักษ์ธรรมชาติ กลุ่มเกษตรทำนาหนองรี วัดอัมพวัน สมาคมจีนพุทธสมาคมจะบริจาคข้าวสาร เราก็ทำหนังสือไป...[มี CSR จากธุรกิจเอกชน] โรงงานแถวนี้ไม่ค่อยมีเรื่องพวกนี้ ไม่ค่อยมีเรื่องจิตอาสา...อย่างคอมพิวเตอร์

อบจ.ชลบุรีก็ให้มา” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 4, 2558)

ในส่วนนี้เมื่อสอบถามกับเด็กนักเรียนต่างด้าว ก็ได้คำตอบที่ตรงกัน

“ถ้ากินข้าวจานแรกไม่อิ่ม เติมใหม่] เติม...เติมบ่อย แต่บางทีก็อิ่ม ก็ไม่เติม...

ชอบกินข้าว ไม่ชอบกินกับ” (ดช.บุญเหลือ 2558)

“[เคยกินนมสองถุงใหม่] เคย ถ้ามี ครูก็ให้กิน” (ด.ญ.มะกรูด 2558)

ในส่วนของจำนวนและความหลากหลายของโรงเรียนกับความสอดคล้องกับช่วงอายุของเด็กนักเรียนพบว่าโรงเรียนในพื้นที่ที่ทำการศึกษารับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาทั้งสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชาโดยจัดให้เรียนร่วมกันกับเด็กไทยเพื่อให้สามารถปรับตัวกับเด็กไทยและบริบทของสังคมไทยได้ ไม่เกิดความแปลกแยก โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้เรียนและปัญหาที่อาจตามมาจากการที่เด็กไม่ได้รับการศึกษามากกว่าเรื่องความแตกต่างหรือความเป็นเด็กต่างด้าว และโดยภาพรวมถือได้ว่าเด็กไทยและเด็กต่างด้าวต่างมีการปรับตัวได้เป็นอย่างดี

“เด็กไทย เด็กต่างด้าว เรียนรวมกัน...เราไม่มีห้องเรียนเฉพาะ...สอนให้เคารพในหลวง ร้องเพลงชาติเหมือนกัน...เด็กๆ ช่วยเหลือกันดี รักกันดีด้วยซ้ำ...พ่อแม่เด็กไทยก็ไม่ตั้งคำถามกับเด็กต่างด้าว เพราะสภาพสังคมก็เป็นอย่างนี้” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 2, 2558)

“เรียนรวมกันได้ เด็กไม่มีปัญหา...นี่ไม่เคยมีปัญหาเลย” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 6, 2558)

“เรียนรวม... เรื่องภาษาเด็กเรียนภาษาตัวเอง” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 7, 2558)

“เวลาเรียน เรียนรวม เด็กก็เข้ากันได้ นี่ก็เล่นกัน...” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 7, 2558)

ในส่วนของคุณสมบัติของครู ตามระเบียบของทางราชการมีการกำหนดคุณสมบัติเอาไว้แล้วทั้งผู้ที่เป็นครูรวมถึงผู้ช่วยครูในโรงเรียน รวมทั้งกระบวนการในการคัดเลือกและสิทธิต่างๆ ที่ครูจะได้รับด้วย อย่างไรก็ตาม ในการสอนเด็กต่างด้าว

ที่มีความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์พบว่า ยังไม่มีครูคนใดหรือครูจากโรงเรียนใดที่ได้รับการอบรมเป็นพิเศษในการสอนเด็กต่างด้าวหรือการสอนเด็กที่มีความหลากหลายต่างชาติพันธุ์

“ไม่เคยมีการอบรมครูสอนเด็กต่างด้าว” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 7, 2558)

แต่ก็ไม่ปรากฏปัญหาในการปรับตัวระหว่างครูกับเด็กต่างด้าว โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและครูต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการให้การศึกษาแก่เด็กต่างด้าว รวมทั้งการจัดการศึกษาในแต่ละโรงเรียนก็ได้แบ่งแยกระหว่างเด็กไทยและเด็กต่างด้าว เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและการศึกษาฟรีโดยไม่มีค่าใช้จ่ายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. การศึกษาต้องเข้าถึงได้ (Accessible) พบว่าทัศนคติที่ดีของผู้บริหารและครูที่มีต่อเด็กต่างด้าวว่าต้องได้รับการศึกษาได้ช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว โดยบางโรงเรียนได้รับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาตั้งแต่ปี 2538 และให้เสียค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

“โรงเรียนเป็นโรงเรียนรัฐบาลต้องมีการประกันโอกาสทางการศึกษา รวมถึงเด็กต่างด้าวทั้งหมดต้องตามกฎหมาย...รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนที่โรงเรียนเป็นเวลา 10 ปีแล้ว เมื่อก่อนอาจจะไม่เต็มรูปแบบ รับเข้ามาเรียน แต่ยังไม่มีการเข้าระบบ ให้เข้ามาเรียนฟรีโดยไม่มีค่าใช้จ่ายมาตั้งแต่แรก...” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 5, 2558)

“ระเบียบการศึกษาว่าด้วยเด็กต่างด้าว มีระเบียบเอื้อ เด็กมาสมัครบางคนไม่มีหลักฐานจะรับไว้ก่อน รับมาแล้วจะใช้วิธีการประทับลายนิ้วมือลงในแบบฟอร์มสำหรับเด็กที่ไม่มีเอกสารของสพฐ. ไม่ต้องให้พ่อแม่เซ็นรับรอง แต่ให้ผู้อำนวยการเซ็นรับรอง ส่งหลักฐานพร้อมรูปถ่ายไปที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นตัวกลางในการประสานกับสพฐ. เพื่อขอยกหมายเลข เปรียบเสมือนตัวเลขใช้แทนเลขบัตรประชาชน (เรียกว่าเด็กติดรหัส G) ใช้ทำอะไรไม่ได้ นอกจากใช้เพื่อการศึกษาอย่างเดียว... ร้อยละ 90 เด็กไม่มีเอกสารมา 29 คนมีคนเดียวที่มีหลักฐานมา เป็นหนังสือคนเข้าเมืองมา

ของพ่อแม่ ของเด็กไม่มี เพราะเด็กเกิดในประเทศไทย ทางสพฐ.ก็เอื้อให้เด็กศึกษาต่อ แต่เด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนก่อนหน้านี้นี้ไม่ได้งบประมาณเพิ่ม เพราะปีที่ผ่านมามีเด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนไม่มาก ทำให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการได้ ทางโรงเรียนบริหารจัดการกันเอง แต่คาดว่าปีหน้าจะได้ เพราะมีการจัดเด็กต่างด้าวเข้าระบบปีนี้เด็กเข้ามาเยอะ” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 5, 2558)

ด้วยความพยายามของผู้บริหารและครูที่พยายามลดอุปสรรค ไม่ว่าจะด้านการบริหารจัดการหรือด้านการเงินที่เกี่ยวข้องกับระเบียบปฏิบัติ ทำให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้ารับการศึกษได้และแนวโน้มของเด็กต่างด้าวในโรงเรียนก็เพิ่มมากขึ้น โดยผู้ปกครองสามารถเลือกโรงเรียนที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนได้โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เมือง

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่าไม่ใช่ทุกโรงเรียนที่รับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียน บางโรงเรียนก็ปฏิเสธที่จะรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน บางโรงเรียนกล่าวว่ารับแต่ไม่มีเด็กต่างด้าวมาสมัคร ทำให้เด็กนักเรียนบางส่วนต้องไปเรียนยังโรงเรียนที่ห่างไกลออกไป ซึ่งถือเป็นอุปสรรคประการหนึ่งในด้านระยะทางและที่ตั้งของโรงเรียนที่เป็นส่วนสำคัญในหลักการศึกษที่ต้องจัดเพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ จากการพูดคุยกับกลุ่มผู้ปกครองที่เป็นคนต่างด้าวที่อาศัยในแคมป์คนงานในเขตเมือง พบว่าบริษัทจะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบว่าโรงเรียนใดบ้างที่รับเด็กต่างด้าว รวมทั้งผู้ปกครองเองก็มีการพูดคุยกันและทราบว่าโรงเรียนใดรับหรือไม่รับเด็กต่างด้าว

“โรงเรียน ก. ไกลกว่า ทำไม่ถึงไม่ให้ลูกไปเรียน...ไม่รับ ไม่รู้ว่าทำไม.. รู้แต่ว่าเขาไม่รับ” (แม่ของ ด.ญ.นิด 2558)

“ก็ไม่ว่าทำไมไม่รับ แต่ที่โรงเรียนชลบุรี 5 รับ เด็กๆ ที่นี้เลยให้ไปเรียนที่นี้กันเสียส่วนใหญ่ เราก็ง่ายกับการจัดรถไปรับไปส่ง” (ตัวแทนนายจ้างของแม่ของ ด.ญ.นิด 2558)

3. การศึกษาที่จัดต้องยอมรับได้ (Acceptable) การจัดการศึกษาของโรงเรียน

ในสังกัดสพฐ. ที่มีการใช้หลักสูตรกลางของกระทรวงศึกษาธิการและดำเนินการตามพรบ.การศึกษาแห่งชาติ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้เด็กทุกคนในโรงเรียนได้รับความรู้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและเป็นการจัดการศึกษาภายใต้มาตรฐานเดียวกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าว แม้แต่ในเขตพื้นที่เกษตรหรือนอกเขตเมือง จากการพูดคุยกับผู้อำนวยการหลายๆ โรงเรียนพบว่ากรณีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนได้ช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ต่อไปโดยไม่ถูกยุบเนื่องจากเด็กนักเรียนไทยน้อยลง อีกทั้งเด็กนักเรียนไทยส่วนหนึ่งที่ต้องการเรียนโรงเรียนใกล้บ้านก็ยังคงสามารถเรียนโรงเรียนใกล้บ้านได้ต่อไป ซึ่งในส่วนนี้เองที่ทำให้โรงเรียนที่มีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนก็มีแนวโน้มที่จะมีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี

“[จำนวนเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้น]...มีส่วนจากการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว และมีการเปิดกว้างมากขึ้นในด้านของแรงงาน ...” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 5, 2558)

ทั้งนี้ อาจแบ่งการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้เป็น

1) การที่เด็กต่างด้าวสามารถยอมรับการศึกษาของไทยที่มีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ตรงกับภูมิหลังด้านภาษาของเด็ก จากการสอบถามเด็กนักเรียนต่างด้าวพบว่าพอใจในหลักสูตรการเรียนการสอน สามารถปรับตัวกับการเรียนการสอนที่ใช้ภาษาไทยภาษาเดียวได้ และเด็กหลายคนก็ชอบเรียนวิชาภาษาไทย

“ชอบเรียนคณิต” (ด.ช.นกเอี้ยง 2558)

“ชอบเรียนภาษาไทย” (ด.ช.นกฮูก 2558)

“ชอบวิชาภาษาไทย” (ด.ช.ข้าวสาร 2558)

“ชอบเลขกับภาษาไทย...เรียนแล้วสนุก” (ด.ช.กระรอก 2558)

อีกทั้งหลายคนก็ตั้งเป้าในการเรียนว่าต้องการศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษา และทำงานในประเทศไทย

และจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 6 แห่งที่จัดให้เด็กไทยกับเด็ก

ต่างด้าวเรียนรวมกันพบว่า เด็กไม่มีปัญหาด้านภาษา สามารถปรับตัวได้ อีกทั้งยังมีความขยันเป็นพิเศษเนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถช่วยเหลือเมื่อต้องทำการบ้านได้ ซึ่งส่งผลถึงการพัฒนาความรับผิดชอบ

“ด้วยความที่พ่อแม่เด็กพูดอ่านไทยไม่ได้ เด็กต่างด้าวเลยต้องตั้งใจมาก ทำให้มีความรับผิดชอบขึ้นมาเลย มากกว่าเด็กไทย” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 6, 2558)

2) การที่โรงเรียนยอมรับเด็กนักเรียนโดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ เห็นได้จากจำนวนเด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนในโรงเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี และการปฏิบัติที่ครูในโรงเรียนปฏิบัติต่อเด็กต่างด้าวไม่ต่างจากเด็กไทย

“แนวโน้มเด็กต่างด้าวมีแต่เพิ่มขึ้น แล้วพอมีการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าวก็ทำให้ลูกของแรงงานต่างด้าวมามากขึ้น เพราะเขาเอาลูกมาด้วย แล้วเราก็เลี้ยงลูกเขาดี เด็กประถมมีนอน มีนมกิน จะกลับบ้านก็ประแบ่งสะอาดสะอาดอันกลับไป” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 1, 2558)

รวมทั้งการที่ผู้อำนวยการและครูให้โอกาสเด็กนักเรียนต่างด้าวได้แสดงออกซึ่งศักยภาพและความสามารถโดยไม่กีดกันด้วยเหตุผลจากความแตกต่าง จนได้รับการยอมรับจากครูประจำชั้นและเพื่อนในชั้นเรียน

“ทางโรงเรียนได้ส่งเด็ก[ต่างด้าว] เข้าแข่งขันนักบินน้อย แข่งเครื่องบิน... เป็นตัวแทนเขตและตัวแทนภาค...ปัญหาคือเด็กไม่ได้ฝึกด้านทฤษฎี” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 2, 2558)

“เคยเข้าแข่งงานศิลปะ และเขียนไทยได้เหรียญทองแดง” (ด.ช.ข้าวเหนียว 2558)

“เคยแข่งฟุตบอลโรงเรียน” (ด.ช.ข้าวสาร 2558)

“เคยแข่งกรีฑาของโรงเรียน” (ด.ญ.ข้าวกล้อง 2558)

ทั้งนี้ การปรับตัวได้ยังรวมถึงภาวะความเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับ เช่น การเป็นหัวหน้าหรือรองหัวหน้าชั้น ในโรงเรียนชลบุรี 1 จากการสัมภาษณ์เด็กนักเรียน

8 คน พบว่า 6 คนเป็นหรือเคยเป็นหัวหน้าห้องและรองหัวหน้าห้อง ซึ่งไม่ต่างจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนอื่น

ด.ช.บุญชัย เป็นหัวหน้าห้องตอนป. 1 เทอม 1 ครูเป็นคนเลือก

ด.ช.บุญเหลือ เป็นหัวหน้าห้องตอนป. 3 ตอนนี้เป็นรองหัวหน้าห้อง เพื่อนเป็นคนเลือก

ด.ญ.บุญธรรม เป็นรองหัวหน้าห้อง เพื่อนเป็นคนเลือก

ด.ญ.บุญสร้าง เป็นหัวหน้าห้อง เพื่อนเป็นคนเลือก

ด.ช.บุญเสริม เป็นหัวหน้าห้อง ครูเป็นคนเลือก

ด.ช.บุญเลิศ เป็นหัวหน้าห้องตอนป. 1 ตอนนี้เป็นรองหัวหน้าห้อง ครูเป็นคนเลือก

“เคยเป็นหัวหน้าห้อง เพื่อนเลือก [ในห้องมี 10 คน เป็นคนไทย 9 คน และเป็นคนลาว 1 คน]” (ด.ช.ข้าวเหนียว 2558)

“เป็นรองหัวหน้าห้อง” (ด.ญ.มะกรูด 2558)

“ตอนนี้เป็นหัวหน้าห้อง” (ด.ช.มะกอก 2558)

“ครูจะให้เพื่อนยกมือโหวต ก็ได้หัวหน้าห้องเป็นเด็กเขมร” (ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 7, 2558)

นอกจากนี้ การที่โรงเรียนพยายามลดปัญหาความแตกต่างด้านภาษาโดยไม่พยายามทำให้กลายเป็นอุปสรรคในการไม่รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนก็สะท้อนถึงการยอมรับได้ของโรงเรียน โดยมี 6 โรงเรียนที่ให้เด็กต่างด้าวที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ต้องเข้าเรียนชั้นอนุบาลอย่างน้อย 1 ปี เพื่อให้เด็กปรับตัวกับโรงเรียนและกับการพูดภาษาไทย และมีอีก 1 โรงเรียนที่มองเรื่องของการปรับตัวด้านภาษาแตกต่างไปเล็กน้อย กล่าวคือ ในครั้งแรกที่เด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนจะยังไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ทางโรงเรียนจึงจัดห้องเรียนอาเซียนขึ้นโดยให้เด็กต่างด้าวมาเรียนในห้องเรียนนี้ก่อนเพื่อค่อยๆปรับตัวเกี่ยวกับภาษาไทย จากนั้นจึงค่อยให้ไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนไทย

“โรงเรียนมีการจัดห้องป.1 อาเซียนเพื่อเป็นการปรับพื้นฐานของเด็ก เพราะเด็กแต่ละคนมีพื้นฐานไม่เท่ากัน และช่วงอายุแตกต่างกัน ถ้าให้กระจายตามชั้นเรียน จะเป็นปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอน” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 5, 2558)

อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้พบปัญหาคือ อายุของเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในระบบโรงเรียนไทยบางคนเลยเกณฑ์การเรียนชั้นประถม หรือบางคนอายุเลยเกณฑ์การเรียนชั้นปีนั้นๆ เนื่องจากการเข้าเรียนช้ากว่าเกณฑ์ และเมื่อเข้ามาเรียนก็ต้องปรับตัวด้านภาษาอีกอย่างน้อยหนึ่งปี ทำให้เมื่อเด็กต่างด้าวกลุ่มนี้ขึ้นชั้นเรียนปกติกับเด็กนักเรียนไทยก็จะมีอายุมากกว่า มีวุฒิภาวะมากกว่า มีความรับผิดชอบมากกว่า และก็ปรากฏว่าเด็กต่างด้าวกลุ่มนี้เองที่มักจะได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนแข่งขัน หัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง รวมถึงอาจจะเป็นประธานนักเรียนตั้งที่ผู้อำนวยการโรงเรียนบางโรงเรียนคาดการณ์ไว้ ซึ่งสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นนี้อาจจะกลายเป็นปัญหาต่อโรงเรียนและเด็กนักเรียนไทยในระยะยาวในการสร้างเด็กไทยที่มีความสามารถและมีศักยภาพ เพราะถือเป็นการเรียนและการแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมกัน

4. การศึกษาที่จัดต้องสามารถปรับได้ (Adaptable) พบว่าแต่ละโรงเรียนพยายามปรับให้การจัดการศึกษาที่ต้องดำเนินไปตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษา กำหนดกับความหลากหลายของเด็กไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ภาษา หรืออายุ ดำเนินไปอย่างราบรื่นที่สุด โดยคำนึงถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กมากกว่าคนอื่นใด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยังไม่มีการคำนึงถึงความหลากหลายของเด็กในชั้นเรียน อีกทั้งยังไม่มีการจัดให้มีครูหรือหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีความแตกต่างหลากหลายและสอดคล้องกับเด็ก มีแต่เพียงความพยายามที่จะทำให้การปรับตัวของเด็กต่อหลักสูตรการศึกษา แกนกลาง ไม่เป็นภาระหรือสร้างความยากลำบากใจให้กับเด็กมากจนเกินไป

ในส่วนของอายุเด็กกับชั้นเรียน พบว่าทุกโรงเรียนจะมีเด็กนักเรียนที่อายุมากกว่าเกณฑ์ เนื่องจากเด็กที่เข้าเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดในประเทศไทยแต่เดินทางเข้าประเทศไทยมาพร้อมกับพ่อแม่ โดยเด็กบางคนได้รับการศึกษาเบื้องต้นจาก

ประเทศภูมิลำเนา ในขณะที่เด็กบางคนไม่ได้รับการศึกษามาเลย

“เกิดที่โรงเกลือ... เขียนเขมรได้” (ด.ญ.ข้าวกล้อง 2558)

“อยู่บ้านพูดทั้งไทยทั้งเขมร” (ด.ช.ข้าวสาร, ด.ญ.ข้าวกล้อง, ด.ญ.ข้าวต้ม 2558)

“เกิดที่เขมร แต่ไม่รู้ที่ไหน เคยกลับบ้าน มีเพื่อน มีญาติ...เขียนเขมรได้ อยู่บ้านพูดไทยกับเขมร” (ด.ญ.ข้าวโพด 2558)

แต่เมื่อเด็กต่างด้าวได้เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนไทย เงื่อนไขที่สำคัญสำหรับการเลื่อนชั้นคือการสอบได้ตามเกณฑ์เช่นเดียวกับเด็กไทย ซึ่งคือการใช้ภาษาไทยเป็นทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องให้เด็กนักเรียนต่างด้าวที่แม่จะได้รับการศึกษามาบ้างจากประเทศภูมิลำเนา จำเป็นต้องเริ่มต้นการศึกษาในประเทศไทยที่ชั้นป. 1

“เด็กนักเรียน [ต่างด้าว]ที่เข้ามา บางคนเรียนจากประเทศเขา เช่น บางคนเรียนประถม 5 มา แต่ไม่สามารถเทียบกับระบบของเราได้ ก็ต้องเรียนประถม 1” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 1, 2558)

สำหรับการปรับตัวของเด็ก รวมถึงทัศนคติระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างชาติในชั้นเรียนพบว่ามีความแตกต่างหลากหลาย จากการสอบถามผู้อำนวยการ พบว่าเด็ก ๆ สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จากการสังเกตและการพูดคุยทั้งกับเด็กไทยและเด็กต่างด้าว สำหรับโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในเขตเมือง เด็กไทยและเด็กต่างด้าวมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ไม่มีการล้อกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และบางคนก็ไปเล่นบ้านเพื่อนด้วย

“..ไม่ได้เล่นที่บ้านเพื่อนคนไทย แต่เพื่อนคนไทยมาเล่นที่บ้าน มาเล่นฟุตบอล” (ด.ช.นกเอี้ยง 2558)

“ไปกินข้าว ไปเที่ยวบ้านคนไทย” (ด.ช.มะกอก 2558)

“[มีเพื่อนเป็นคนไทยไหม] มี เล่นกันที่โรงเรียน...ไม่ทะเลาะกัน...ไม่แกล้งกัน” (ด.ช.กระรอก 2558)

ส่วนหนึ่งอาจเป็นความคุ้นเคยที่เด็กๆ ต่างอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีทั้งคนไทย และคนต่างด้าวอาศัยอยู่ แต่อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว ล้วนต่างประสบปัญหา แต่เป็นปัญหาคนละแบบ

“ความเป็นคนไทยกับคนต่างด้าวมักกลมกลืนกันนะ...เด็กไทยที่นี้อยู่กับปู่ย่า อยู่กับญาติที่ช่วยกันเลี้ยงไว้..เป็นครอบครัวที่มีปัญหา” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 2, 2558)

แต่สำหรับโรงเรียนในเขตเมือง พบว่าโดยภาพรวมมีความแตกต่าง คือเด็กไทย และเด็กต่างด้าวต่างมีการล้อเลียนกัน แต่เมื่อพิจารณาสภาพการณ์พบว่า ไม่ได้เป็น ปัญหามากนัก แต่อาจต้องมีการค่อยๆ สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนถึงการ อยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย เนื่องจากโดยภาพรวมแล้วเด็กๆ ต่าง ยังมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

“โดนว่าว่าเขมร” (ด.ช.บุญเสริม 2558)

“พม่าหน้าขาว [ทั้งผู้ชายผู้หญิงจะเรียกอย่างนี้]...[แล้วทำอะไร] ตากลับแล้ว ไม่คุยด้วย” (ด.ช.บุญทับ 2558)

“โดนตบหัว” (ด.ช.มะพร้าว 2558)

แม้การศึกษาในโรงเรียนจะช่วยให้เด็กไม่ต้องเข้าสู่การทำงานก่อนวันอันควร แต่เด็กต่างด้าวหลายคนก็ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงานในตอนเย็นรวมทั้งวันเสาร์อาทิตย์ ทั้งนี้ไม่นับรวมการทำงานบ้านเพื่อรอพ่อแม่กลับจากที่ทำงาน

“เลิกเรียนไปช่วยเลี้ยงน้อง [ลูกคนไทยข้างบ้าน]..ได้ 20 บาท วันเสาร์อาทิตย์ ก็ทำ...ได้วันละร้อย” (ด.ญ.บุญส่ง 2558)

“วันอาทิตย์ไปช่วยเสิร์ฟอาหาร ... ได้วันละ 200” (ด.ช. บุญธรรม 2558)

“วันอาทิตย์ไปช่วยแม่ยกอาหาร [แม่เป็นพนักงานเสิร์ฟ]” (ด.ช. บุญทับ 2558)

ทั้งนี้จากการพูดคุยพบว่า เป็นความสมัครใจและเป็นความภาคภูมิใจของเด็ก ในการได้ทำงาน และได้เงินมาเพื่อแบ่งเบาภาระพ่อแม่ โดยเด็กบางคนได้เงินมาก็เอา ให้พ่อแม่ บางคนก็เอาไปซื้ออุปกรณ์การเรียนหรือซื้อขนมที่โรงเรียน บางคนเอาไปเติม

เงินโทรศัพท์ รวมทั้งเด็กหลายคนก็มีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นด้วย

แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวในสถานศึกษา

การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง มีแนวในการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน คือพิจารณาจากเอกสารก่อนเป็นเบื้องต้น หากไม่มีเอกสารจะขอเอกสารอื่นๆ ที่จำเป็นจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือนายจ้างที่เป็นผู้พามา เพื่อจะได้ง่ายต่อการกรอกเอกสารและลงรหัสในระบบที่เรียกว่า Data Management Center ซึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และโรงเรียนจะชี้ยอดนักเรียนในระบบเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนรายหัวประเภทต่างๆ ต่อไป

สำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย จะมีเลข 13 หลักที่เป็นเหมือนเลขประจำตัวประชาชนของคนไทยที่มี 13 หลักเช่นกัน เพียงแต่ในกรณีนี้ จะขึ้นต้นด้วยเลข 00 หากเด็กนักเรียนคนใดไม่มีเลขบัตรประชาชน 13 หลัก ก็จะใช้ตัวอักษร G ขึ้นต้นในการกรอกเอกสาร หรือที่เรียกว่าติด G และทางโรงเรียนจะต้องส่งเอกสารแสดงตัวไปด้วย

สำหรับการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตามหลักเกณฑ์ เด็กทุกคนในประเทศไทยจะได้สิทธิเรียนฟรี 15 ปี โดยมีการจัดสรรงบประมาณเป็นรายหัวให้นักเรียน ทั้งนี้ทางโรงเรียนจึงใช้วิธีเกลี้ยเงินรายหัวให้กับเด็กนักเรียนได้เรียนฟรี โดยรายละเอียดของการเรียนฟรีมี 5 รายการ คือค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุดนักเรียน และหนังสือเรียน ซึ่งจากการสอบถาม ผู้อำนวยการโรงเรียนและนักเรียนต่างด้าวตอบตรงกันว่า ได้สิทธิในการเรียนฟรีและได้อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน รวมทั้งหนังสือเรียนฟรี

นอกจากนี้ในหลายๆ โรงเรียนจะมีวันที่เด็กนักเรียนต้องใส่ชุดไทยหรือผ้าไทย ทางโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณ และทำเสื้อแจกให้กับนักเรียนใส่โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งเด็กนักเรียนต่างด้าวก็ได้เสื้อนี้ด้วยเช่นกัน

“[เสื่อลายไทย] ครูแจก...ไม่ต้องจ่ายเงิน” (ด.ช.มะกอก 2558)

สำหรับความพร้อมในการรับเด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษ พบว่าทุกโรงเรียนมีความพร้อมและเต็มใจรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษา และหลายโรงเรียนมีสัดส่วนเด็กต่างด้าวมากกว่าเด็กไทย ซึ่งหากพิจารณาในแง่การจัดการศึกษาเพื่อเด็กไทยอาจพบว่าไม่คุ้มค่าและไม่เหมาะสม แต่จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการพบว่า การรับเด็กต่างด้าวทำให้อัตรานักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนมีจำนวนมากพอที่จะยังสามารถเปิดโรงเรียนต่อไปได้ และยังสามารถขออัตราครูเพื่อมาประจำที่โรงเรียนได้ซึ่งเป็นผลดีกับเด็กนักเรียนไทย เพราะไม่เช่นนั้นเด็กนักเรียนไทยอาจต้องเดินทางไปเรียนยังโรงเรียนที่ห่างไกลบ้านออกไปมากกว่านี้ เช่นเดียวกับบางโรงเรียนที่มีสัดส่วนเด็กนักเรียนต่างด้าวจะไม่มาก แต่ในแง่ของจำนวนมีมากพอสมควร ก็พบว่า การรับเด็กต่างด้าวเป็นผลดีกับเด็กไทย อย่างน้อยที่สุด ในแง่ของงบประมาณรายหัวที่โรงเรียนจะได้ ซึ่งในแง่ของการบริหารจัดการถือว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยและไม่ได้ทำให้ใครเสียประโยชน์ทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว

หากพิจารณาด้วยรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ ปรากฏว่า จากที่ทำการศึกษาโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง ไม่มีโรงเรียนใดที่ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และเด็กนักเรียน จะมีทัศนคติที่เลวร้ายต่อเด็กนักเรียนต่างด้าว หากจะมีก็เป็นเพียงการเล่นกันระหว่างเด็กที่มีการล้อเลียนกัน ซึ่งไม่ต่างจากที่เด็กไทยเองก็มีการเล่นกันระหว่างเด็ก การล้อเลียน การแข่งขันกัน

ในส่วนของแนวปฏิบัติที่ดีจากการศึกษาพบว่า แม้ทุกโรงเรียนจะรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนและให้สิทธิต่างๆ อย่างเสมอภาคกับเด็กไทยจนกลายเป็นเรื่องปกติที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายรัฐบาล แต่ก็มีหลายโรงเรียนทั้งที่สังกัดและไม่สังกัดสพฐ. ที่ไม่รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน เช่น โรงเรียนแห่งหนึ่งที่ไม่มีเด็กนักเรียนต่างด้าวเรียนและผู้ปกครองรวมทั้งนายจ้างกล่าวว่าไม่รับเด็กต่างด้าวโดยไม่ทราบเหตุผล เมื่อผู้วิจัยสอบถามทางโรงเรียน โรงเรียนตอบว่ารับเด็กต่างด้าวเพราะ

เป็นนโยบายแต่ไม่มีเด็กมาสมัคร สิ่งนี้อาจสะท้อนว่าแม่จะมีบทบาทในรัฐธรรมนูญ มีนโยบายจากรัฐบาล แต่โรงเรียนกลับมีความสำคัญมากที่สุดในการทำให้สิทธิต่างๆ ของเด็กต่างด้าวเกิดขึ้นได้จริง

จากการศึกษาโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง พบแนวปฏิบัติที่ดีดังนี้ ประการแรก บุคลากรทางการศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว ไม่ได้มองการศึกษาเป็นแค่เรื่องสิทธิตามกฎหมาย แต่ยังเป็นโอกาสของเด็กทุกคนในการได้รับการศึกษา รวมทั้งการได้รับการศึกษาก็จะช่วยให้เด็กมีความรู้ สามารถอยู่ในสังคมไทยได้อย่างไม่มีปัญหา และไม่นำไปสู่การสร้างปัญหาสังคมในอนาคต การปฏิบัติต่อเด็กไทยและเด็กต่างด้าวจึงไม่แตกต่างกัน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1 และ 2 กล่าวว่า

“...พอมีการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว ก็ทำให้ลูกของแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เพราะเขาเอาลูกมาด้วย แล้วเราก็เลี้ยงลูกเขาดี เด็กประถมมีนอน มีนมกิน จะกลับบ้านก็ประแบ่งสะอาดสะอาดกลับบ้านไป” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 1, 2558)

“ไม่ว่าเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าวก็เท่ากัน ถ้าเราไม่ให้ความรู้ก็จะเป็นปัญหา” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 2, 2558)

และด้วยทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว การเปิดโอกาสให้กับเด็กต่างด้าวอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทยทำให้เกิดการเปิดกว้างในมุมมองด้านบวกที่มีต่อเด็กต่างด้าวในสถานะเด็กที่มีความสามารถและศักยภาพด้วย นอกเหนือจากความพยายามในการลดอุปสรรคในด้านเอกสารหรือด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้เด็กต่างด้าวได้เข้ารับการศึกษา

“เด็กๆ มีความรับผิดชอบ และจิตอาสาจะเยอะ เพื่อจะได้รับการยอมรับ แต่เด็กๆ เรียนรู้และปรับตัวได้ไว... มีแรงผลักดันด้านการเรียน” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 5, 2558)

“ด้วยความที่พ่อแม่เด็กพูดอ่านไทยไม่ได้ เด็กต่างด้าวเลยต้องตั้งใจมาก เลยทำให้เขามีความรับผิดชอบขึ้นมาเลย...” (ผอ.โรงเรียนชลบุรี 6, 2558)

ประการต่อมา คือ การจัดห้องเรียนอาเซียน เพื่อให้เด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในปีแรกได้ค่อยๆ ปรับตัวในการเรียนรู้ การพูดและการเข้าใจภาษาไทย หากเด็กยังไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ไม่ว่าอายุเท่าใดจะต้องเข้าเรียนในชั้นเรียนของห้องอาเซียนก่อน เมื่อนักเรียนสามารถสื่อสารภาษาไทยเบื้องต้นได้แล้ว ก็จะสามารถขึ้นชั้นเรียนปกติและเรียนร่วมกับเด็กไทย อันจะทำให้เด็กนักเรียนต่างด้าวจะสามารถปรับตัวในด้านอื่นๆ ได้ต่อไป ไม่เป็นอุปสรรคในการสอนของครูในชั้นเรียน และมีความต่อเนื่องในชั้นเรียนที่มีการเรียนรวมระหว่างเด็กต่างด้าวกับเด็กไทย ทั้งนี้การจัดห้องเรียนอาเซียน อาจทำได้ในกรณีที่มีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนในแต่ละปีเป็นจำนวนมากพอ ในโรงเรียนอื่นๆ อีก 6 แห่ง ที่ไม่มีการจัดห้องเรียนอาเซียนแม้สัดส่วนเด็กต่างด้าวในโรงเรียนค่อนข้างมาก แต่จำนวนโดยรวมของเด็กนักเรียนต่างด้าวน้อย ประกอบกับบุคลากรไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถจัดชั้นเรียนอาเซียนได้ หากแต่ใช้การให้เด็กเข้าเรียนในชั้นอนุบาลแทน เพื่อให้เด็กค่อยๆ ปรับตัว และเรียนรู้ภาษาไทย

ในอีกด้านหนึ่ง การมีห้องเรียนอาเซียน ก็เป็นจุดที่ทำให้เกิดความสนใจที่เด็กนักเรียนไทยจะสามารถรับรู้ได้ เพราะเมื่อถามนักเรียนไทยทั่วไปในโรงเรียนว่า ห้องเรียนอาเซียนอยู่ที่ไหน เด็กส่วนใหญ่สามารถตอบได้ และชี้ทางไปห้องเรียนได้ แต่เนื่องจากที่โรงเรียนมีการรับเด็กต่างด้าวมานานและมีจำนวนมาก ประกอบกับบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนมีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก เด็กนักเรียนไทยที่มาเรียนก็มีที่อยู่ในละแวกโรงเรียน ที่คุ้นเคยกับแรงงานต่างด้าวและเด็กต่างด้าวอยู่แล้ว จึงไม่ได้มีปัญหาเมื่อเด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนร่วมกันในชั้นเรียน

ประการสุดท้ายคือความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ ในการสนับสนุนการจัดการศึกษา พบว่าทุกโรงเรียนจะมีการขอความช่วยเหลือจากชุมชน สมาคม องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนในความช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นข้าวสาร อาหารแห้ง งบประมาณสนับสนุนการสร้างห้องประชุม ห้องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ สนามเด็กเล่น ทั้งนี้ โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน

เมืองจะสามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งชุมชนและชาวบ้าน ในระแวกโรงเรียนได้ง่ายกว่า เช่น บางโรงเรียนเมื่อมีการจัดงานวันเด็ก ของที่นำมาใช้จัด ของเล่น หรือของจับสลาก ก็มีทั้งที่มาจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชาวบ้านในระแวกโรงเรียน และบางโรงเรียนที่ผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวที่เข้ามาทำงานจนถึงหลักแหล่งได้ ยังให้ความช่วยเหลือในการจัดงานวันเด็กด้วย รวมถึงผู้อำนวยการบางโรงเรียนที่สร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานท้องถิ่น และได้งบประมาณสนับสนุนอุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัยในโรงเรียนที่ช่วยให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสใช้อุปกรณ์เหล่านั้น

ปัญหาและอุปสรรค

การจัดการศึกษาของเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมสอดคล้องกับกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ แต่เมื่อพิจารณาจากหลักการ 4-A พบปัญหาและอุปสรรคคือ

ประการแรก ความพร้อมที่จะให้ใช้ได้ แม้รัฐบาลจะมีการจัดงบประมาณสนับสนุน แต่ก็พบว่ายังไม่เพียงพอ โดยทางโรงเรียนต้องขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มเติม ในส่วนของครูก็พบว่ายังไม่มีการจัดการจัดครูหรือการอบรมครูให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาที่หลากหลาย

ประการที่สอง ความสามารถเข้าถึงได้ แม้โดยภาพรวมโรงเรียนต่างๆ จะมีความพยายามในการให้เด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษาได้ แต่ก็มีหลายโรงเรียนที่ปฏิเสธการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนทั้งโดยชัดเจนและโดยนัยยะ ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติและนำไปสู่ปัญหาด้านระยะทางในการไปโรงเรียนของเด็กต่างด้าวที่ต้องไปโรงเรียนที่ไกลกว่าที่พัก

ประการที่สาม ความสามารถยอมรับได้ ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหลักสูตรและภาษาที่ใช้ ผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวไม่สามารถ

เลือกรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมให้กับบุตรหลานของตนเองได้ แม้แต่ภาษาที่เป็นภาษาแม่ของเด็กต่างด้าว

ประการที่สี่ ความสามารถปรับได้ พบว่าทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนยังไม่มีมีการปรับให้เข้ากับความหลากหลายของเด็กต่างด้าวสัญชาติต่างๆ อีกทั้งเด็กบางกลุ่มที่เข้าเรียนเมื่ออายุเลยเกณฑ์ เช่นมาเข้าเรียนเมื่ออายุ10 ปี ก็จะต้องเข้าไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนชั้นป. 1 ที่มีอายุ 7 ปี

ดังนั้น ในภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนไม่ได้เป็นปัญหามากมายนัก เนื่องจากผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวค่อนข้างพอใจกับการที่ประเทศไทยจัดการศึกษาฟรีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประกอบกับการที่มองว่าเป็นโอกาสของเด็กในการได้เรียนหนังสือและได้เรียนภาษาไทยอันอาจเป็นประโยชน์ต่อเด็กในอนาคต ในส่วนของเด็กต่างด้าวเอง ก็มีการปรับตัวได้ค่อนข้างดี ประกอบกับมองว่าเป็นโอกาสในการเรียนและการทำงานในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการเข้าเรียนในสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรีของเด็กต่างด้าว พบว่าการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาสังกัดสพฐ. ทั้ง 7 แห่งนั้น ทุกแห่งมีการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวเช่นเดียวกับเด็กไทยอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยเด็กต่างด้าวได้รับสิทธิและสิทธิประโยชน์จากนโยบายและกฎหมายต่างๆ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนพบว่าทุกโรงเรียนมีจำนวนเด็กต่างด้าวเพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งบางโรงเรียนสัดส่วนเด็กต่างด้าวมียากกว่าเด็กไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการให้การศึกษาแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

แต่การจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา
กลางของกระทรวงศึกษาที่เน้นมาตรฐานการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้ทุก

โรงเรียนมีแนวทางการจัดการศึกษาเหมือนกัน และเด็กนักเรียนที่จบไป ก็อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกันสอดคล้องกับงานของรัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2554) ที่พบเช่นเดียวกันว่า ทางโรงเรียนมุ่งเน้นการอ่านออกเขียนได้ให้กับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยครูผู้สอนไม่ได้รู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าว อีกทั้งยังพบเช่นเดียวกันว่าเด็กต่างด้าวที่มีความสามารถสามารถเป็นตัวแทนโรงเรียนไปแข่งขันได้ อีกทั้งยังมีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนน้อมเช่นเดียวกัน แต่ในทางตรงกันข้ามการศึกษาในโรงเรียนที่เน้นการใช้ภาษาไทยและความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ไม่ได้เน้นถึงความหลากหลายของภาษาชาติ ชาติพันธุ์ รวมถึงวัฒนธรรมดังที่พบในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในงานของเปรมใจ วงศิริไพศาล (2553) และวัลยา มนัสเกษมสิริกุล (2551) ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายทั้งในและนอกระบบ การศึกษาเฉพาะวิชา หรือศูนย์การเรียนรู้ ที่จะมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเด็กที่หลากหลายมากกว่า

แม้การจัดการศึกษาด้วยมาตรฐานเดียวกันจะมีข้อดีในการบริหารจัดการและเอื้อต่อเด็กนักเรียนโดยเฉพาะหากเด็กต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่อาจมีการจัดการศึกษาที่แสดงถึงการเคารพและตระหนักในความหลากหลายได้ เช่น ในรูปแบบของรายวิชาเพื่อให้เด็กต่างด้าวไม่ลืมภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เด็กไทยได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านด้วย และจากการศึกษาพบว่า เด็กต่างด้าวบางคนพูดได้สามภาษาโดยเรียนจากเพื่อนในชั้นเรียนที่เป็นต่างด้าวด้วยกัน ในขณะที่เด็กไทยไม่สามารถพูดภาษาลาว พม่า หรือเขมรได้ ฉะนั้นบริบทแวดล้อมในโรงเรียนที่มีบรรยากาศที่เอื้อเช่นนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ทั้งกับเด็กไทยและเด็กต่างด้าวในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เสนอให้มีการจัดอบรมด้านการสอนเด็กที่มีความหลากหลายให้กับครูในโรงเรียน รวมทั้งด้านภาษา เพื่อให้ครูมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความหลากหลายในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี

2. เสนอให้โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่างด้าวเป็นจำนวนมาก พิจารณาให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา โดยเริ่มต้นจากสัปดาห์ละชั่วโมงและค่อยๆ เพิ่มจำนวนชั่วโมง ทั้งนี้อาจมีการสอนให้กับเด็กไทยด้วย เนื่องจากโรงเรียนที่มีเด็กต่างด้าวมาก ย่อมหมายถึงจำนวนคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณนั้นมีค่อนข้างมากด้วย

3. เสนอให้โรงเรียนมีการปรับชั่วโมงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของเด็กในชั้นเรียน โดยอาจให้ชั่วโมงที่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเด็กนักเรียน เกี่ยวกับประเทศหรือสังคมของเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว และยังเป็นการเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

4. เสนอให้มีการโอนย้ายสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ใกล้ชิดและเข้าใจบริบทของโรงเรียน อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ครบถ้วน ทัวถึง และคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนได้มากกว่า

5. เสนอให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเด็กต่างด้าวให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเด็กต่างด้าวไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติ

6. เสนอให้มีแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี สร้างความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองเด็กไทยและเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาที่เด็กเรียนร่วมกัน

7. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนระหว่างเด็กต่างด้าวและเด็กไทย คนในชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น โรงเรียน และ องค์กรพัฒนาเอกชน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมองค์การระหว่างประเทศ. 2551. *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ.

“การศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย.” มปป. *สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ*, เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2558. <http://arit.chandra.ac.th/edu/Patiroob/education4.html>.

“ค่าน สพฐ. ลดช่วยเหลือเด็กต่างด้าว ‘เรียนฟรี.’” 2557. *ไทยรัฐ*, 5 กันยายน.

“เด็กต่างด้าวยึดโรงเรียนระนอง กว่า 10 แห่งไร้ช.ไทย-ขงศธ.ยุดทิ้ง.” 2552. *คมชัดลึก*, 28 สิงหาคม.

“ตั้ง กก. ทบทวน เรียนฟรีต่างด้าว.” 2557. *ไทยโพสต์*, 10 กันยายน: 4

ทวีสิทธิ์ ใจห้าว. 2554. “การจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติ.” *กระทรวงศึกษาธิการ*, เข้าถึงเมื่อ 3 ธันวาคม 2557. <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/36945-4531.pdf>.

เปรมใจ วังศิริไพศาล. 2553. *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว: กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

พงษ์เทพ โตมาดี้. 2553. “การจัดการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติ.” เข้าถึงเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2558. <http://www.km.skn.go.th/?name=research&file=research&id=26>.

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และ ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. 2554. “การวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม.” *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา* 1(6): 2578-2591 เข้าถึงเมื่อ 13 มิถุนายน 2558. <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V54/>

V54d0189.pdf.

ราชกิจจานุเบกษา. 2540. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ราชกิจจานุเบกษา. 2550. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

“ลูกแรงงานต่างด้าวกว่า 2.5 แสนคนขาดโอกาสเรียนหนังสือ.” 2557. ผู้จัดการ, 23 กรกฎาคม.

วัลยา มนัสเกษมสิริกุล. 2551. “กระบวนการการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชน.” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

“สพฐ. จ่อขง “ณรงค์” หนุนเรียนฟรีต่างด้าว.” 2557. ผู้จัดการออนไลน์, 3 กันยายน, เข้าถึงเมื่อ 15 ธันวาคม 2558. <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9570000101196>.

“สพฐ. เตรียมจัดบเรียนฟรีเด็กต่างด้าว.” 2557. ไทยโพสต์, 4 กันยายน: 4.

“สพฐ. เล็งลดเรียนฟรีเด็กต่างด้าว.” 2557. เดลินิวส์, 9 กันยายน: 22

“สถิติแรงงานต่างด้าว.” 2554. สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2559. <http://www.mol.go.th/academician/10694>.

“สารบัญตาราง จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร.” สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, เข้าถึงเมื่อ 3 ตุลาคม 2558. <http://wp.doe.go.th/wp/images/statistic/sm/58/sm1058.pdf>.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1. 2557. แสดงจำนวนเด็กนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แยกตามสัญชาติ ปีการศึกษา 2557. ม.ป.ท.

“195/2557 คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี.” ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี, เข้าถึง

เมื่อ 17 มกราคม 2558. <http://www.moe.go.th/websm/2014/sep/195.html>.
“อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.” มปป. *กระทรวงการต่างประเทศ*, เข้าถึงเมื่อ 1 ธันวาคม 2557. <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/crct.pdf>.

สัมภาษณ์

กระรอก, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 6, วันที่ 10 มีนาคม 2558.
ข้าวกล้อง, ด.ญ. โรงเรียนชลบุรี 3, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558.
ข้าวต้ม, ด.ญ. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 3, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558.
ข้าวสาร, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 3, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558.
ข้าวเหนียว, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 3, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558.
ตัวแทนนายจ้างของแม่ ด.ญ.นิค, บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 5, วันที่ 14 มีนาคม 2558.
นกเอี้ยง, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 7, วันที่ 11 มีนาคม 2558.
นกฮูก, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 7, วันที่ 11 มีนาคม 2558.
บุญชัย, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญทับ, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญธรรม, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญเลิศ, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญส่ง, ด.ญ. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญสร้าง, ด.ญ. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญเสริม, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
บุญเหลือ, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.
ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, บทสัมภาษณ์. วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 2, บทสัมภาษณ์. วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558.
ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 3, บทสัมภาษณ์. วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2558.
ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 4, บทสัมภาษณ์. วันที่ 5 มีนาคม 2558.
ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 5, บทสัมภาษณ์. วันที่ 2 มีนาคม 2558.
ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 6, บทสัมภาษณ์. วันที่ 10 มีนาคม 2558.
ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 7, บทสัมภาษณ์. วันที่ 11 มีนาคม 2558.
มะกรูด, ด.ญ. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 4, วันที่ 5 มีนาคม 2558.
มะกอก, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 1, วันที่ 5 มีนาคม 2558.
มะพร้าว, ด.ช. บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 4, วันที่ 5 มีนาคม 2558.
แม่ของ ด.ญ.นิต, บทสัมภาษณ์. โรงเรียนชลบุรี 5, วันที่ 14 มีนาคม 2558.
วสันต์ นาวเหนียว, บทสัมภาษณ์. วันที่ 26 มีนาคม 2558.

ภาษาอังกฤษ

Tomasevski, Katarina. 2001. *Human Rights Obligations: Making Education Available, Accessible, Acceptable and Adaptable*. Gothenburg, Sweden: Novum Grafiska.

